

مجموعه مقالات

نیمه‌ی پنهان مادری

www.ketab.ir

گردآورنده و ویراستار علمی:

شهلا اعزازی

(مدیرگروه مطالعات زنان انجمن جامعه‌شناسی ایران)

سرشناسه: اعزازی، شهلا، ۱۳۲۸ -، گردآورنده
عنوان و نام پدیدآور: نیمه‌ی پنهان مادری (مجموعه مقالات) / گردآورنده و ویراستار علمی شهلا اعزازی.

مشخصات نشر: تهران: نشر آگاه، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۲۴۴ ص؛ ۵/۱۴×۲۱/۵ س.م.

شابک: 978-964-416005-9

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا

موضوع: مادری -- مقاله‌ها و خطابه‌ها

Motherhood -- Addresses, essays, lectures: موضوع

موضوع: مادران -- مقاله‌ها و خطابه‌ها

Mothers -- Addresses, essays, lectures: موضوع

رده‌بندی کنگره: ۷۵۹HQ

رده‌بندی دیویی: ۳۰۶/۸۷۴۳

شماره‌ی کتابشناسی ملی: ۶۱۹۷۷۵۵

نیمه‌ی پنهان مادری (مجموعه مقالات)

گردآورنده و ویراستار علمی: شهلا اعزازی

چاپ یکم: پاییز ۱۳۹۹، آماده‌سازی و نظارت بر چاپ: نشر آگاه

ویرایش صوری: نسرین اسدی‌جعفری

لیتوگرافی: طاووس رایانه، چاپ و صحافی: منصور

شمارگان: ۱۱۰۰ نسخه

همه‌ی حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است.

انتشارات آگاه

خیابان انقلاب، بین منبری جاوید و ۱۲ فروردین، شماره‌ی ۱۳۴۰، تهران ۱۳۱۴۶

تلفن: ۶۶۴۶۷۳۲۳، ۶۶۴۶۰۹۳۲

فروش اینترنتی: www.agahbookshop.com

قیمت: ۵۰،۰۰۰ تومان

فهرست

۷	مقدمه
۲۱	مادری در گذر زمان / شهلا اعزازی
۶۱	مادری، روانکاوی و سیاست اجتماعی / شیوا علی نقیان
۸۱	نظم جنسیتی، سیاست اجتماعی و مادری در ایران / فاطمه موسوی یابه
۱۱۹	مادری و بدن زنان / سیمین کاظمی
۱۳۳	مادری در قانون / شهلا اعزازی و زهرا مینویی
۱۴۷	مسئله‌ای به نام مادری: واکاوی تجربه‌ی زیسته / مریم میرزائزاد
۱۷۹	نیبم‌ی پنهان مادری / شهلا اعزازی تجربه‌ی زیسته‌ی مادران شاغل؛
۱۹۹	مسئله‌ی مادری در نظام اقتصادی کنونی / فرشته رضایی
۲۲۵	تجربه‌ی زیسته‌ی ناباوران / اعظم ذاکر مشفق

مقدمه

علوم اجتماعی به بررسی جامعه، نهادها، گروه‌ها و روابط میان افراد می‌پردازد، اما در طول زمان دیدگاه‌های نظری تبیین‌کننده‌ی مسائل اجتماعی تغییر و تحولاتی داشته است. برخی دیدگاه‌ها، صرفاً برخی دیگر تصحیح و دیدگاه‌های جدیدتری مطرح شده است. به نوبه‌ی خود که امروز نمی‌توان از حاکمیت دیدگاهی خاص در جامعه‌شناسی نام برد، بلکه بعداً دیدگاه‌ها با طرح ابعاد جدیدی روبه‌رو هستیم. از مهم‌ترین تغییراتی که در این علوم انسانی باید از آن نام برد ورود مفاهیم جدید از جمله مفهوم جنس و جنسیت است که ابعاد جدیدی را در نظریه‌های موجود و حوزه‌ی پژوهش در علوم و هنر و جامعه‌شناسی به وجود آورده است؛ دیدگاهی انتقادی نسبت به موقعیت و نقش زنان و بی‌توجهی علوم اجتماعی و انسانی نسبت به آن. تا چند دهه‌ی قبل دیدگاه‌ها در مسائل اجتماعی بر اساس تجارب و نگرش‌های مردانه توصیف می‌شد و زنان در حاشیه و تنها در ارتباط با معیارهای مردان مدنظر بودند. هم‌چنین، نظریه‌های علوم اجتماعی نگاهی به موقعیت متفاوت زنان در ساختار جامعه و تجارب متفاوت آن‌ها نداشت. اکثر پژوهش‌ها با توجه به مسائل مردان مطرح می‌شد، ولی نتایج آن به همه‌ی جامعه تعمیم می‌یافت. اعتراض‌ها نسبت به این شیوه‌ی تفکر حاکم بر علوم اجتماعی به تغییراتی در این محدوده انجامیده است.

یکی از مسائلی که از طرف نظریه‌پردازان فمینیست مطرح می‌شود تقسیم جامعه به دو بخش جدا از یکدیگر است: عرصه‌ی عمومی که قلمرو مردان

است و دربرگیرنده‌ی مسائل سیاسی و اقتصادی می‌شود و عرصه‌ی خصوصی که زنان در آن جای دارند و به‌عنوان پدیده‌ای طبیعی پذیرفته می‌شود. هرچند زنان نیز در عرصه‌ی عمومی فعالیت داشته‌اند، در نظریه‌پردازی و بررسی مسائل کلان و کلی جامعه تنها تجربه و دانش مردان مطرح بوده است و زنان به‌طور کلی در این عرصه جایی نداشته‌اند. مثال‌های فراوانی در این مورد وجود دارد که تعیین طبقه‌ی اجتماعی افراد جامعه شاید مهم‌ترین آن‌ها باشد. زنانی که برای این طبقه نه الزاماً بخشی از طبقه‌ی کارگر یا طبقه‌ی کارفرما، بلکه بیش‌تر همسر و خانه‌دار بوده‌اند، در تعیین طبقه جایی نداشته‌اند و وابسته به موقعیت اقتصادی مردان در نظر گرفته می‌شدند. موقعیت زنان بیش‌تر در خانواده و با توجه به طرک‌گاه آن مختلف، یا در حفظ کارکردهای مثبت خانواده یا از دیدی انتقادی برای حفظ نظام سرمایه‌داری مدنظر بود. این اصل کلی بر نظریه‌های جامعه‌شناختی از اکم تا کمبود و حوزه و مسائل زنان — در نگاهی گسترده‌تر، تمام گروه‌های حاشیه‌ای از جمله زنان — چرانی در آن نداشت.

پژوهش‌های با رویکرد جنسیتی با طرح مسائل و مباحثی می‌پردازد که پیش از این توجه چندانی به آن‌ها نمی‌شد. در این ترتیب می‌تواند در مسیر شناخت مشکلات، تبیین آن و ایجاد تغییر به منظور بهبودی قدمی بردارد. برای شناخت مشکلات باید به سوژه به‌طور خاص مراجعه کرد بخصوص در مواردی که نظریه‌های موجود به سوژه بی‌توجه بوده است. از اقدامات مثبتی که در حوزه‌ی دانشگاهی مشاهده می‌شود ایجاد رشته‌های تحصیلی جدید است که به بررسی گروه‌های مختلف اجتماعی مانند زنان یا جوانان می‌پردازد. این رشته‌ها به‌طور معمول نگاه خود را به سوژه — این‌جا زنان و مسائل آنان — معطوف کرده است و آنچه را علوم متداول به آن توجه نمی‌کرده مدنظر قرار داده است. امروزه موقعیت زنان در عرصه‌ی عمومی و خصوصی متأثر از روابطی است که در عرصه‌ی خصوصی بر آنان حاکم است. این روابط و نقش‌های اجتماعی، که بخشی زیستی و بخشی اجتماعی است، بر شکل‌گیری مسائل زنان مؤثر بوده است. در این کتاب مادر و چگونگی مادری کردن زنان مدنظر است و به تأثیر این نقش در زندگی مادران و آنانی که مادر نیستند نگاهی انداخته می‌شود.